

Solījums

* J. PORUKS *

Ernestine Poruka.

MAIJA KREKLE

1901. gada martā Cēsu Viesīgā biedrība gatavoja teātra izrādi. Jaunais dzejnieks Jānis Poruks, kas draugu pulkā devās pie sava Selonijas komiļtona Eversa, pa ceļam bija iegriezies biedrības bufetē. Paēdis un labā prātā, viņš pie klavierēm improvizēja, klausītāji bija sajūsmīnāti, arī kāda meitene otrpus flīģeļa – no gājiena sasarkusi, slaida, ar divām tumšdzeltenām bizēm un bezgala sirsnīgām acīm. Tā bija divdesmit sešus gadus vecā Ernestīne Pētersone, kas topošajā izrādē tēloja vienu no galvenajām lomām. Ar šo sastapšanos sākās viņu dzīves teātris, viņu mīlestības tragēdija.

Žirgts, bet neoturīgs

Kad 1871. gada 13. oktobrī Druvienas Prēdeļos piedzima jauno saimnieku Jēkaba un Līzes Poruku pirmais dēls Jānis, neviens nenojauta, ka viņš nebūs Prēdeļu mantinieks. Jānis bija žirgts un dzīvs zēns, kam darbs īsti negāja pie sirds. Mācības viņam veicās viegli, bet zēns nebija radis sistemātiski strādāt. Aizrādīt Jānim nedrīkstēja neko, jo tad viņš krita melanholiā. Interese par literatūru viņam pamodās Liezēres draudzes skolā, pirmās dzejas radās, jūsmojot par daļajām krodznieka Šancberga meitām. Jauneklim patika zīmēt – viņa burtnīcā starp ģeometriskām figūrām drūmi slējās kapu pieminekļi. Pēc trešajiem vispārējiem dziesmu svētkiem Rīgā, kuros viņš piedalījās kā Druvienas jauktā kora dalībnieks, Poruks mācījās Cēsu pilsētas skolā. Šajā mazpilsētā, kas vēlāk kļuvis par viņa laimīgo un arī nelaimīgo dzīves brīžu liecinieci, viņš pirmo reizi nostājās publikas priekšā. 1889. gada 1. martā Jelgavas avīzē "Tēviņa" parādījās septiņpadsmit gadus vecā autora pirmā publikācija "Orākēls pie orākēļa". Iesvētīts Liezēres baznīcā, Poruks devās uz Rīgu, lai sāktu mācības Rīgas Politehnikas priekšskolā. Te viņš satika cilvēku, kas būtiski ietekmēja viņa dzīvi un likteni, – matemātikas skolotāju, docentu Hermani fon Vestermani, sirsniņu filantropu un jauno talantu meklētāju. (Slimības murgos Poruks viņu sauca par pederastu, bet tikpat riebigus vārdus viņš veltīja arī savai sievai un viņas ģimenei, un kas to vairs pateiks, kur beidzās slimo smadzeņu izdomājumi un sākās pārinodarījuma aizvainotība.) Jānis Poruks, slaiks sārtvaids ar tikko dīgstošu ūsiņu, par sava labvēļa līdzekļiem uzcirtās gaiši brūnā uzvalkā un tumšzilā tūka mētelī ar samta krāgu. Viņš apgrozījās bagātnieku mājās un tika tur labi ieredzēts, bet par studijām

domāja maz. Poruks apmeklēja koncertus, operu, vingrināšanās vijoles un klavieru spēlē. Viņš vēroja sevi spoguļa priekšā, izmēģinādams efektīgākas pozas. Gādīgais Vestermanis jauneklim sagādāja Rīgas labākos mūzikas skolotājus. Mūziku Poruks jūta sev tuvu esam, kaut panākumu nebija vai tie bija ļoti minimāli. Toties Jāņa dzejas arvien biežāk parādījās latviešu presē.

Izniekotās likteņa dāvanas

Vestermanis savāca līdzekļus Poruka mūzikas studijām ārzemēs. 1893. gada februārī Jānis Poruks devās uz Drēzdenes konservatoriju. Diemžēl viņš ātri atsala pret mācībām, galveno uzmanību veltot literatūras vēstures lekcijām un paša dzejojumiem. Vismilāk

Pēkšņi viņš teica, ka Erna būs viņa sieva. Ernu šis straujums nedaudz apvainoja, viņa jautāja – un ja es saku nē? Poruks sabruka uz mazā galdiņa, viņa roka drebēja.

tomēr viņš sēdēja operā, aizrāvis ar Vāgneru. Savs laiks atlika arī neatzīto mākslinieku pulciņam, krodziņos tika tukšots dažs labs kausis, raištājs romantiskās milas jūtas pret septiņpadsmitgadīgo Bohēmijā dzimušo Annu Mihelu, kas Drēzdenē studēja klavierspēli. Vēl bija isāki un garāki piedzīvojumi, un mācības jaunais dzejnieks atstāja pilnīgā novārtā...

Vestermanis to ņēma ļaunā un naidu vairs nesūtīja. Pali cis bez līdzekļiem, Poruks atgriezās dzimtenē un sastapās ar postu, kas piemeklējis viņa ģimeni. Tēvs bija cietumā, dzimtas mājas iztūrupētas, vec-tēvs nomiris, māte ar bērniem

dzīvoja un kalpoja pie svešiem. Turklāt bija izplatījušās baumas, ka tieši par pagastam nozagto naudu jaunais Poruks devies uz ārzemēm.

Kad Poruks nolēma veltīt savu dzīvi literatūrai, viņam atkal laimējās. *Dr. philos.* Pēteris Zālītis, "Mājas Viesa" redaktors, saredzēja Poruka talantu un darīja visu, lai viņu atbalstītu. Tuvs dzejniekam šajā laikā bija Rūdolfs Blaumanis, bet drīz šis lielais draugs viņa acis kļuvis par vislielāko ienaidnieku, ko savos darbos var apsmiet un nicināt. Nez kāpēc Poruka nedraugu pulks auga.

Sasniedzis literatūrā jau cieņjamu stāvokli, viņš iestājās Politehniskā institūta Ķīmijas fakultātē, pie reizes arī studentu korporācijā "Selonija". Tomēr studijas neveicās. Dažos priekšmetos jūtoties kompetents, ķīmijā viņš nezināja pat to, kas ir cuguns – metāls vai minerālis. 1899. gadā Poruku izsledda no institūta.

1901. gadā viņš pārtrauca visus sakarus ar savu labvēli Pēteri Zālīti. Šajā smagajā dzīves brīdī, kad naudas nebija, Erna, viņa dzīvē ienāca Ernestīne Pētersone.

"Mana miļā ķēniņiene"

Pētersonu ģimene bija kupla – tajā bez Ernestīnes bija vēl trīs māsas un brālis. Tēvs bija miris, saimniecību enerģiski un prasmiņi vadīja māte. Ernestīne Alīde bija dzimusi 1875. gada 23. martā (j. st. 4. aprīlī), mācījusies Cēsis un Tērbatā, apgūda ģimnāzijai atbilstošu izglītību, mēģinājusi kļūt par aktrisi, bet tas viņai nebija izdevies. Ernestīne spēlēja teātri Cēsis, režiņēja pašdarbības izrādes, dziedāja kori, brīnišķīgi dejoja, un uz katru balli viņai bija jauns tērps. Viņa bija atsacījusi jau pāris precinieku, pat pašam Rūdolfam Blaumanim, kad sagaidīja savu likteni – dzejnieku Jāni Poruku.

Savās atmiņās Ernestīne raksta: "Noguris, bāls – tikai tumši kvēloja acis un raudzījās uz mani. (...) Es skatos un brīnos, vai tas ir tas pats sapņojošais puisis, kādu es sev viņu biju priekšā stādījusies, lasot viņa "Es zinu, kā roze

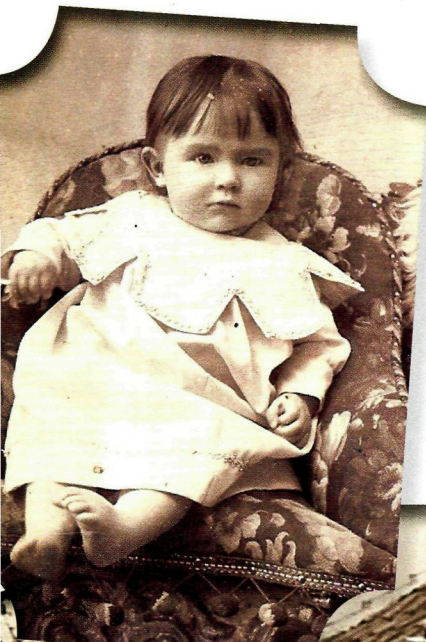
plaukst". Tas nav arī tas salona lauva un dāmu mīlulis, par kādu Rūdolfs Blaumanis man tika bieži stāstījis, ar kuru viņš sarunājies tikai dzejas un meldijās, tas ir, operasveidīgi. Poruks ir neveikls un meklē pēc vārdiem. Acumirkli es sajūtu, ka man viņam jāpalīdz, un drīz mēs triecam par šo un to, tas ir, es runāju un Poruks klausās, kamēr mūsu direktors atgādina, ka laiks sākt mēģināt."

Poruks ieradās arī uz izrādi, viņš sēdēja pirmajā rindā un nenovērsa aci no Ernas. Tomēr pagāja daži mēneši, līdz viņš atkal parādījās Cēsis un apmetās Centrālviensnīcā, kas atradās tieši pretim Ernas māsas Hermīnes Dances namam. Dienu un nakti viņš vēroja pretējo namu, gaidīdams Ernas parādīšanos. Kādu rītu viņš aizsūtīja viņai dzejoli vācu valodā – par zvaigznēm un ilgām, kā arī mazu vēstulīti ar uzrunu "Mana miļā ķēniņiene". Erna, visu nakti pie loga sēdēdama, tieši tajā pašā laikā uzrakstīja viņam zīmīti: "Šodien tu te, kurp gan rit dzīs tevi Ahasvērus lāsts?" Tā abi jaunie ļaudis sarakstījās, sūtīja viens otram simboliskas dāvanīņas (balta roze un melna samta spilventiņa – to Erna ielika viņa kapā). Pirmā satikšanās notika jūlija vakarā pie Ernas mātes mājām. Abi iegāja verandā. Vairāk runāja Erna, jo Poruks bija ļoti uztraukts. Tad pēkšņi bez kāda ievada viņš teica, ka Erna būs viņa sieva. Ernu šis straujums nedaudz apvainoja, viņa jautāja – un ja es saku nē? Poruks sabruka uz mazā galdiņa, viņa roka drebēja. Pret savu gribu un veselo saprātu Erna apsedās viņam blakus.

Sekoja skaistas naktis, pavadītas pastaigās pa naksnīgo dārzu, Poruks stāstīja par savām fantāzijām un sapņiem, apburdams jauno sievieti, atvērdams viņas gara acīm bezgala jauku pasauli. Viņš gribēja iepazīties ar Ernas māti. Erna tomēr negribēja māti uztraukt. Mamma kā jau gādīgs un saimniecisks cilvēks interesētos, cik pelna topošais znots...

Poruks uzaicināja savu iecerēto uz puķu balli Vecpiebalgā.

Tur Erna bija balles karaliene, tur bija viņu pirmais skūpstis, bet jau otrā rītā Poruks citu klātbūtnē pazemoja Ernu un visu sieviešu dzimumu. Ernestīne vēstulē paziņoja, ka pārtrauc jebkādas attiecības ar viņu. Bet viņi salaba. Cēsis Poruks uzturējās bieži, abi tikās gan Lāčos, gan pie Ernas māsas Hermīnes.

Karmena Tatjana.

Poruku ģimene Lāčos. Dzejnieks – uz jumta.

Vēlā, lietainā 3. septembra vakarā Erna ieveda Poruku savā istabā. Nakts pagāja ātri, jaunava turēja roku uz dzejnieka pieres... Bet no rīta māte pamanīja, ka meita pavada Poruku – matiem vaļā kā tāda palaidne. Pēc rājienu un liegumu tikties ar šo cilvēku Ernā pamodās spīts un nostiprinājās apņemšanās apprecēties – viņa nevarēja ciest, ka viņai ko liedz.

Tumsas nojausmās

Māte arī neliedza. Tikai viņa nevarēja saprast, kā jauns cilvēks var nepārtraukti braukāt šurpu un turpu – un vēl par Ernas naudu. Viņa zināja, ka Poruks ir dzejnieks, bet domāja, ka cilvēkam vajag kaut ko arī pelnīt. Poruks atsāka studēt, šoreiz komerczinības. Apņēmība bija krietna, jo bija reālas cerības apprecēt bagātu mātesmeitu (par pūra lielumu viņš jau patiesi bija paaugstinājies), bet uztraukumi un dvēseles satricinājums noveda viņu Šēnfelda nervu sanatorijā Atgāzenē. Jau pirms tam Ernestīne bija pamanījusi dažas biedējošas pazīmes. Aizbraukusi sveikt Poruku trīsdesmitajā dzimšanas dienā, viņa ilgi stacijā riņķoja tam apkārt, bet viņš bija kā atslēdzies no pasaules. Erna beidzot Porukam piešķārās un smeļoties jautāja, kāpēc viņš to nemaz neievēro. Pārsteigta un apjukusi viņa saņēma ligavaņa rājienu un tirdišanu, kuru vīrieti viņa vispirms gribējusi satikt, ja nav tūlīt pie viņa nākusi.

Pēc ārstēšanās sanatorijā dzejnieks devās uz Cēsīm, kur laiku pavadīja mīļotās tuvumā. Viņš vairījās no ļaudīm un gribēja tikai vienu – just viņas roku uz savas pieres. Ziemassvētkos abi saderinājās. Lai iepriecinātu ligavaini, Erna atsāka spēlēt klavieres. Kaut arī viņu mājās nebūs bagātības, tur tomēr valdīs mīlestība, daile un mūzika.

Kāzas bija paredzētas 9. augustā. Vasaru Poruks nodzīvoja ligavas mājās, negribēdams nevienu redzēt. Pati Ernestīne jeb Ernī, kā viņš to maigi sauca, pārvācās uz dārza mājiņu darināt

pūru. Uz Ernas māsas Annas iesvētībām viņš negāja pats un ligavu arī nelaida. Tā viņi abi divi neēduši un nelaimīgi sēdēja, kamēr leja liksmojās. Pētersonu mātei arvien vairāk sāka likties, ka ar topošo znotu nav viss kārtībā. Kāzu rītā viņa vēl, asarām ritot, lūdza meitu pamāties – vai tad viņa neredz, ka precas ar traku viņu? Mātes asaras samulsināja ligavu, viņa gāja augšā runāt ar Poruku – varbūt tiešām kāzas var pārcelt uz to laiku, kad viņš beigs studēt un dabūs kādu labu vietu. Bet Poruks tik laimīgs nāca viņai pretim...

Ekipāžu, kurā vajadzēja vest jauno pāri uz baznīcu, nevarēja sagaidīt. Kāzu viesi, starp kuriem Poruka radus pārstāvēja tēvs un jaunākais brālis, jau sen bija aizbraukuši. Nemiera mocītais Poruks mudināja doties uz baznīcu kājām. Erna vēl gribēja pagaidīt, nevēlēdamās savazāt modistes šūto kleitu un balto plivuru, tomēr paklausīja. Beidzot ekipāža bija klāt. Laužu pilnajā baznīcā Poruks domāja par lielo laimi, ko Ernestīne viņam dāvās, un lūdza Dievu rādīt gaismu viņa ceļā. Viens misēklis tomēr atgādījis – laulību gredzens izrādījās par lielu... Vēlāk Poruks to apmainīja un šo apstākli uzskatīja par galveno iemeslu, kāpēc viņu dzīve sašķobījās.

Viņš bija Rīgā iekārtojies jauku dzīvokli, bet nebija nenieka par to samaksājis. Drīz pēc kāzām viss tika ieķīlāts. Ernestīne paņēma aizņēmumu Cēsu krājkašē, lai saglābtu savas ģimenes mājokli. Viņa taču jau gaidīja Poruka bērnu. Ernestīnes dienas pagāja vienmuļi, jo Poruks sievu nekur neveda, bet pats bija reti mājās. Kazarova un citos pagrabīņos pie viņa glāzes viņu bieži redzēja kopā ar Emīlu Dārziņu. Sievai viņš nesa grāmatas par veneriskajām slimībām un stāstīja par cilvēkiem, kas savzvērējušies pret viņu. Saņemto naudu viņš tūlīt pat iztērēja, pirkdams daudzas nevajadzīgas lietas, bet nemaksādams par malku, iztiktu, īri. Ernestīnei arvien vairāk uzmācās domas, ka viņas vīrs patiesi ir ārprātīgs.

Līdz galam. Ar mīlestību

1903. gada 21. aprīlī piedzima Poruku meitiņa Karmena Tatjana. "Tātad no cerētā dēla nekā," vecākiem ziņoja jaunais tēvs, kurš tomēr ļoti pieķērās savai Karmenītei. Bērns bija spīrgts un vesels, bet jaunā māte ilgi vārguloja, tāpēc tika nolemts vasaru pavadīt Lāčos. Dzejnieks rakstīja verandā vai lapenē, mīlinājās ar meitiņu, kuras ratīņi, lielā suņa rūpīgi sargāti, stāvēja dārzā zem kokiem. Ernestīne atspīrga, un Rīgas dzīve viņai likās kā baigs sapnis – tagad viss bija tik labi. Te pie viņiem viesojās Kārlis Skalbe, Emīls Dārziņš kādā vasaras naktī izdzirdēja melanholiskā valša skaņas...

Tā bija pēdējā laimīgā vasara. Poruka vajāšanas mājīja pieņēms spēkā. Viņš izdomāja visādas slimības. Studijas pārtrauca. 1904. gada rudenī Ernestīne ar meitiņu nolēma palikt laukos, jo visiem dzīvot Rīgā nebija iespējams. Un sadzīvot ar Poruku nespēja pat viņa māte, kad gribēja paciecoties pie sava mīļā dēla.

1905. gada revolūcija nesa dzejniekam jaunus pārdzīvoju-

mus. Ar apsietu galvu tumšā dzīvoklī Poruks lasīja Marksa "Kapitālu", baidīdamies to pašu marksistu dēļ iziet no mājas. Galu galā dzejnieks pārcēlās pie sievas un meitiņas Cēsīs.

Jau no viņu tuvības pirmajām dienām Poruks bieži bija runājis par nāvi, par to, cik labi būtu mirt abiem kopā – pat kāzu dienā viņš to bija Ernestīnei teicis. Bija arī noruna, ja Poruks kļūs ārprātīgs, viņa pati tam iedos nāves zāles. Kādā nemierīgā naktī Ernestīne bija aizskrējusi pie pazīstama ārsta pēc miega zālēm, Poruks, ieraudzījis pulverus, svingā nopietnībā pajautāja: "Vai nu ir laiks?" Viņš apsēdināja sievu sev blakus, pateicās viņai par visu labo, iedeva mazu aforismu grā-

**Ernestīne redzēja
vīra ciešanas pēc
tam, kad bija viņai
pāri nodarījis, – kā
viņš krita ceļos pie
viņas gultas un
lūdza Dievu...**

matīņu par bērnu audzināšanu – viņai nu vienai būs jāaudzina mazā Karmenīte. Visas pasaulīgās lietas nokārtojās, Poruks iedzēra pulverus un aizmigla.

Otrā rītā viņš bija neapmierināts par mānīšanos, bet piekrita doties uz Šēnfelda nervu kliniku. Uz Ziemassvētkiem viņu palaida mājās, kur viņš iznīcināja visus savus rokkrastus, izmeta ārā Karmenītes rotalietas, dažas reizes puskaiks izskrēja uz ielas. Ernestīne nolēma vest vīru uz Tērbatu, uz Čīza nervu kliniku.

Tā pagāja pēdējie Poruka dzīves gadi – ārstēšanās Tērbatā, Strenčos, atkal Tērbatā, daži skaidribas un miera brīži kopā ģimeni un bez tās, tad atkal skandāli, uzbrukumi sievai. Ernestīne strādāja, lai uzturētu ģimeni, rūpējās par vīru, kurš savos labajos brīžos bija maigs un mīļš. Bet, meklēdams sievas neesošo mīļāko un to neatrazdams, sīta Ernestīnei, pārlauzdams savu eleganto spieķi divās daļās.

Māte gribēja, lai meita šķiras. Pat sirmmais mācītājs, kas abus laulāja, viņai to ieteica darīt. Bet Ernās pienākums bija būt kopā ar Poruku – to viņa laulājoties bija solījies

Dieva un cilvēku priekšā. Ernestīne redzēja vīra ciešanas pēc tam, kad bija viņai pāri nodarījis, – kā viņš krita ceļos pie viņas gultas un lūdza Dievu... un cik laimīgs viņš kļuva tad, kad dzirdēja viņas mīlestības vārdus...

Pēdējā apciemojumā Tērbatā Ernestīne stāstīja vīram, cik viņi laimīgi varētu dzīvot Gaujas malā, dzejnieku savukārt interesēja Karmenīte un tas, kā Erna šo laiku dzīvojuši. "Es neesmu vairs tas, kas es biju," viņš teica. Pavadījuši nakti viesnīcā, viņi stacijas bufetē paēda brokastis. Atvadoties Poruks skūpstīja sievas rokas, arī viņas pieri un matus. Ernestīne apsolīja drīz braukt viņam pakal. Caur vagona logu viņi ilgi skatījās viens uz otru.

Brīnišķīgā vasaras rītā kāds liels putns ielidoja pa Lāču logu un pieskārs ar spārnu galiem Ernestīnes vaigam. Nemiers uzcēla viņu augšā, neziņā viņa satraukta staigāja pa mežu, līdz saņēma telegrammu, ka Tērbatā miris viņas vīrs. Pilnīgā vientulībā, no smagas un pēkšņas slimības 1911. gada 12. (25.) jūnija agrā rītā.

Ernestīne viņu atveda mājās, kā bija solījusi... **MV**